

**Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ**

**Роль та місце правоохоронних органів
у розбудові демократичної правової держави**

**Матеріали
XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції**

26 березня 2020 року

УДК 351.74
Р68

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демокра-
Р68 тичної правової держави: матеріали XII міжнар. наук.-практ.
інтернет-конф., м. Одеса, 26 березня 2020 р. Одеса: ОДУВС,
2020. 268 с.
УДК 351.74

Чекмарьова І. М.,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

На відмінну від загально-соціальних, спеціально-кримінологічні заходи становлять окремий – суто спеціальний комплекс заходів запобігання злочинності. Загальносоціальне і спеціальне запобігання злочинності є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими один одного видами діяльності.

На відміну від загальносоціального, спеціально-кримінологічне запобігання злочинності являє собою цілеспрямований комплекс заходів, змістом яких є різноманітна робота державних органів, громадських організацій, соціальних груп і громадян, спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють злочинності, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [1, с. 96]. Органи, які розробляють спеціальні заходи запобігання злочинності, зобов'язані на основі аналізу соціальної і кримінальної ситуації враховувати основні тенденції кримінологічної ситуації і планувати запобігання злочинності, ґрунтуючись на заходах загальносоціального рівня [2, с. 112].

За висловленням кримінологів, спеціально-кримінологічне запобігання злочинності не лише доповнює та конкретизує загальносоціальне запобігання, одночасно виступає фактором підвищення його ефективності [3, с. 329]. Загальносоціальні заходи запобігання злочинності являють собою основу, фундамент для спеціально-кримінологічного запобігання. Останні заходи здійснюються цілеспрямовано в інтересах недопущення злочинів шляхом усунення, нейтралізації, обмеження сфери дії криміногенних факторів, які провокують злочинність [4, с. 80].

На регіональному рівні метою спеціально-кримінологічного запобігання є істотне зниження кількісних і позитивні зміни якісних показників злочинності в регіонах і, як наслідок, в країні [3, с. 329]. У загальному сенсі, завдання спеціально-кримінологічного запобігання полягає не в допущенні здійснення реально можливих злочинів, а якщо вони почали відбуватися, то зупинити їх на ранній стадії. Важливою ділянкою запобіжної діяльності є виявлення та усунення, так званих, криміногенних факторів. При цьому, зазвичай, використовуються не тільки організаційні, правові й оперативно-розшукові заходи, але й економічні, педагогічні та медичні тощо [5, с. 169]. Перелік і кількість спеціально-кримінологічних заходів у регіонах України має розроблятися в залежності від конкретної криміногенної обстановки прикордонної території області, здійснюватися конкретними суб'єктами, в тому числі і правоохоронної діяльності в межах їх компетенції. Ефективність запобігання злочинності в регіонах залежить від оптимального поєднання різнорізних заходів впливу на суспільство, соціальні групи, а через них і на конкретну особу-злочинця.

В юридичній літературі справедливо стверджується, що розроблення (дієвої ефективної системи) заходів спеціально-кримінологічного запобігання злочинності та окремим видам злочинів є кінцевим результатом і показником ефективності будь-яких регіональних кримінологічних досліджень [6, с. 112], на під-

ставі цього в кримінологічній теорії одним із головних питань є проблема спеціально-кримінологічного запобігання злочинності.

Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності у регіонах України має будуватися на чіткій законодавчій базі. Правова основа запобігання злочинності має багаторівневу структуру та умовно складається якнайменш з трьох рівнів законодавчих актів, а саме: міждержавні (міжнародно-правові угоди і договори) загальнодержавної дії (Конституція України; Закони України; загальнодержавні комплексні програми); обласної або місцевої дії (регіональні програми, плани протидії злочинності). Правова основа запобіжної діяльності розглядається як сукупність законодавчих та інших нормативно-правових актів, у рамках яких вона починається, розвивається та припиняється, й, відповідно, у рамках яких можуть і повинні діяти всі суб'єкти протидії злочинності та інші суб'єкти, які потрапляють або залучаються до цієї сфери. Під час запобігання злочинності в регіонах України, суб'єкти такої діяльності керуються відповідними положеннями Конституції України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», Кримінальним, Кримінально-процесуальним, Кримінально-виконавчим, Податковим та Митним кодексами України, Законами України «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», Закону України «Про статус суддів», Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та інші. Важливу роль відіграють державні та регіональні програми запобігання злочинності, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна.

Аналіз відповідного законодавства і кримінологічної літератури дозволяє узагальнити ряд організаційних моментів їх діяльності у забезпеченні правопорядку в регіонах України. До їх числа відносяться: інформаційне забезпечення (тут є доцільним запровадити якісно нову модель єдиної інформаційно-аналітичної системи забезпечення діяльності правоохоронних органів на основі використання новітніх інформаційних технологій); кримінологічне прогнозування; кримінологічне планування; координація, взаємодія та контроль. У своїй сукупності ці елементи складають основу ефективної діяльності спеціальних суб'єктів щодо запобігання злочинності у досліджуваних регіонах України.

Регіональна система суб'єктів запобігання злочинності (Національна поліція, СБУ, суд, Прокуратура, митні органи, прикордонна служба тощо) функціонує на загальнодержавному та регіональному рівні. Вона має законодавчо визначену ієрархічну систему підпорядкування і складається з окремих взаємопов'язаних підсистем – суб'єктів державних і правоохоронних органів в областях та містах. Ця система об'єднує різноманітні соціальні та державно-правові системні утворення, що здійснюють функції протидії злочинності. Вони являють собою складний організм загальнодержавних і регіональних адміністративних, правоохоронних і судових установ, об'єднаних спільною метою запобігання злочинності. Діяльність цих суб'єктів має бути узгодженою в часі й просторі [3, с. 330].

Центральна роль у забезпеченні кримінологічної безпеки у прикордонних регіонах Півдня України відводиться органам Національної поліції України. Відповідно до чинного законодавства, загальна система Національної поліції [7] складається із центральних органів управління поліцією та територіальних органів поліції (далі – ТОП). До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. У складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення. У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення [7]. Відповідно до статті 1 положення про Національну поліцію, національна поліція є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, і який реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [8]. Статтею 3 цього ж положення та ст.2 ЗУ «Про Національну поліцію» визначаються основні завдання Національної поліції, якими є: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидія злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [7; 8].

Використовуючи класифікацію С.В.Албула [9, с. 79-80], зазначимо, що важливу роль у забезпеченні кримінологічної безпеки у прикордонних регіонах Півдня України, в залежності від спеціалізації їх діяльності, відводиться територіальним підрозділам Національної поліції (далі ТПНП), а саме: підрозділам карного розшуку; підрозділам кримінальної розвідки; підрозділам у боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми; підрозділам протидії наркозлочинам; підрозділам внутрішньої безпеки; підрозділам кіберполіції; підрозділам захисту економіки; підрозділам оперативної служби; підрозділам оперативно-технічних заходів; підрозділам з виявлення небезпечних матеріалів та екологічних злочинів.

Отже, ефективна система спеціально-кримінологічного запобігання злочинності у регіонах України передбачає злагоджену роботу всіх спеціальних територіальних суб'єктів запобігання злочинності. Вона складається із інформаційного забезпечення; кримінологічного прогнозування; програмування та плану-

вання запобіжних заходів. Важлива роль відводиться міжрегіональному та прикордонному співробітництву у протидії злочинності, а також координації та контролю за такою діяльністю.

Література

1. Кримінологія : Загальна та Особлива частини [Текст] : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів / [І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд] ; за ред. І. М. Даньшина. Харків : Право, 2003. 352 с.
2. Тамаев Р. Проблемы предупреждения преступлений в сфере международного сотрудничества государств в борьбе с преступностью [Текст] / Р. Тамаев // Уголовное право. 2006. № 2. С. 107–114.
3. Бабенко А. М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання [Текст] : дис. ... д-ра юрид наук : 12. 00. 08 / А. М. Бабенко. Запоріжжя, 2015. 515 с.
4. Абызов К. Р. Криминологическое прогнозирование и предупреждение региональной преступности [Текст] : [монография] / К. Р. Абызов. 2-е изд. Барнаул : Барнаульск. юрид. ин-т МВД России, 2010. 152 с.
5. Иншаков С. М. Зарубежная криминология [Текст] : учеб. пособ. / С. М. Иншаков. М. : ИНФРА-М : НОРМА, 1997. 383 с.
6. Бородин С. В. Борьба с преступностью: теоретическая модель комплексной программы [Текст] / С.В. Бородин ; [отв. ред. В. Н. Кудрявцев]. М. : Юрид. лит., 1990. 271 с.
7. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : закон України від 02. 07. 2015 р. № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 01. 01. 2017 р. № 1774-19 ; 1801-19. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>. Назва з екрана.
8. Про затвердження Положення про Національну поліцію [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 28. 10. 2015 р. № 877. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>. Назва з екрана.
9. Албул С. В. Основи оперативно-розшукової діяльності [Текст] : навч. посіб. / С. В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоїда, Д. О. Ноздрін ; за заг. ред. С. В. Албула. Одеса : ОДУВС, 2016. 270 с. : іл.

Чекмарьова І. М.	
СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ.....	252
Чорна Д. Р.	
ПРОБЛЕМИ НЕОСУДНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.....	254
Шульгіна М. А., Томіна В. Ю.	
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ.....	255
Щирська В. С.	
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ..	257
Янковий М. О.	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТАКТИКИ ДОПИТУ ПОТЕРПІЛИХ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПО «ГАРЯЧИХ СЛІДАХ».....	258